

5. Волошинов С. А. Реалізація дидактичного принципу наочності в алгоритмічній підготовці студентів засобами інформаційно-комунікативного педагогічного середовища // Інформаційні технології в освіті. — Режим доступу: http://ite.kspu.edu/webfm_send/231
6. Маковська В. Викладання української мови іноземцям: тяглість старої традиції? / В. Маковська // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. — Львів, 2009. — Вип. 4. — С. 39—44.
7. Матюгин И. Ю. Как запоминать иностранные слова / И. Ю. Матюгин — М. : Ейдос, 2009. — 154 с.
8. Матюгин И. Ю. Методы развития памяти, образного мышления, воображения. / И. Ю. Матюгин, И. К. Рыбникова. — М. : Эйдос, 1996. — 60 с.
9. Назаревич Л. Т. Практичний курс української мови. Професійне і ділове мовлення : підруч. [для студентів-іноземців українською мовою навчання] / Л. Т. Назаревич — Тернопіль : ТНТУ, 2013. — 248 с.
10. Пальчикова О. О. Проблеми навчання української мови в іншомовній аудиторії / О. О. Пальчикова. — Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/palchickova_a.a._problems_of_teaching_ukrainian_in_a_foreign_language_audience.pdf
11. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць за матеріалами міжнародної наукової конференції. — Львів, 2006. — Вип. 1. — С. 252.
12. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. — Львів, 2010. — Вип. 5. — 228 с.

Гавдыда Н., Назаревич Л. Особенности изучения украинского языка как иностранного.

В статье затронуты вопросы, связанные с проблемой языковой адаптации студентов зарубежных стран. Рассмотрены традиционные и новаторские подходы в процессе изучения украинского языка как иностранного. Проанализирована методика изучения «Украинского языка как иностранного» на кафедре украинского и иностранных языков Тернопольского национального технического университета имени Ивана Пулюя. Акцентируется на эйдетики как способе подачи учебного материала при преподавании украинского языка иностранцам. Освещен основной принцип эйдетики — наглядность, а также такие методы: цепной, пиктографический, фонетических ассоциаций, парадоксальных вербальных преобразований, основанных на развитии образного мышления. Целостно рассмотрены коммуникативная деятельность и главные ее компоненты.

Ключевые слова: коммуникация, наглядность, образность, ассоциация, метод.

Havdyda N., Nazarevych L. Peculiarities of Learning Ukrainian as Foreign Language.

The article raises issues related to the problem of linguistic adaptation of foreign students. Traditional and innovative approaches in the study of Ukrainian language are considered. The experience of teaching «Ukrainian as a foreign language» at Ukrainian and foreign languages department of Ternopil Ivan Puluj national technical university is described. The attention is paid to eidetics as a way of presenting language material in teaching Ukrainian. The basic principles Eidetic memory — visibility, and the following methods: string, pictographic, phonetic associations, paradoxical verbal transformations based on the development of creative thinking is a tool for fast and effective learning new material are demonstrated. Communicative activities and their main components are generally reviewed.

Key words: communication, visualization, imagery, association method.

Наталія Глушаниця

(Київ)

УДК 81'255.2:629.73(111=161.2)(045)

ОСОБЛИВОСТІ ГРАМАТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ АВІАЦІЙНОЇ ТЕМАТИКИ (НА ПРИКЛАДІ ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ КЕРІВНИЦТВА ІЗ ОБСЛУГОВУВАННЯ Й ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЛІТАКІВ)

У статті представлено компаративний аналіз граматичних систем англійської та української мов на матеріалі текстів англomовної авіаційної науково-технічної документації. Виокремлено групи граматичних труднощів перекладу англomовних науково-технічних текстів. Визначено особливості передачі граматичних структур при перекладі англomовних науково-технічних текстів авіаційної тематики на українську мову. Визначено, що найбільший комплекс граматичних проблем перекладу пов'язаний із розумінням синтаксичної структури порівнюваних мов та морфологічного складу речень як мовних елементів. Особливу увагу приділено дослідженню таких типів граматичних трансформацій як перестановка, заміна, додавання та опущення, сутність яких

полягає у зміні структури речення. Оскільки граматики тісно пов'язана з лексикою, то значна кількість перекладацьких трансформацій носить змішаний характер, тобто при перекладі необхідно одночасно здійснювати як лексичні, так і граматичні зміни. Доведено, що переклад науково-технічної літератури авіаційної тематики доцільно розглядати з позицій мовознавства та технічних дисциплін, оскільки якість перекладу визначається його лінгвістичною, термінологічною та фаховою правильністю.

Ключові слова: науково-технічний текст, адекватний переклад, граматичні трансформації, авіаційна термінологія, граматичні структури.

Постановка проблеми. У науковій сфері домінуючим каналом комунікації є письмове наукове мовлення, а відтак, англомова науково-технічна література авіаційної тематики виступає найважливішим способом передачі інформації в авіаційній галузі. Основне завдання означеного виду літератури, визначальною рисою якої є когнітивність та інформаційна насиченість – донести зміст оригіналу до читачів шляхом логічного викладу фактичного матеріалу.

Для перекладача, який добре знає авіабудування, пов'язану з ним англійську та українську авіаційну термінологію, але не має ґрунтовної мовної підготовки і не обізнаний з граматичними особливостями вихідної та цільової мов основні складності пов'язані з явищами мовного порядку, а саме: встановлення змістових зв'язків між окремими словами в реченні, розуміння граматичних форм та конструкцій, вибір адекватного варіанту їх перекладу та ін. Якість перекладу визначається його лінгвістичною, термінологічною та фаховою правильністю. Тому переклад науково-технічної літератури авіаційної тематики доцільно розглядати з позицій мовознавства та технічних дисциплін. Отже, актуальність представленого дослідження зумовлена спрямуванням досліджень у галузі перекладознавства на комплексний підхід до подолання граматичних труднощів перекладу англомовної науково-технічної літератури авіаційної тематики. Вирішенню зазначеної проблематики сприятиме дослідження специфіки перекладу означеного стилю текстів, яке полягає у компаративному аналізі граматичних систем англійської та української мов з метою точної передачі змісту висловлювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі здійснення дослідження ми спиралися на праці лінгвістів В. В. Акуленка, Л. С. Бархударова, А. Д. Белової, М. Я. Блоха, Ю. О. Жлуктенка, Б. А. Іл'їша, В. В. Козловського, Н. М. Корбозерової, І. В. Корунця, Г. Г. Почепцова, Н. М. Раєвської, Л. І. Сахарчук, О. М. Старикової, К. К. Швачка, А. Д. Швейцера, в яких представлено ґрунтовний структурний опис граматичних явищ іноземної мови; І. К. Білодіда, О. К. Безпояско, І. Р. Вихованця, А. П. Грищенка, А. П. Загнітка, Н. Ф. Клименко, Г. О. Козачук, роботи яких присвячені граматиці української мови. Однак граматичні явища англійської та української мов досліджуються науковцями з точки зору лінгвістики, а не перекладу. Тому особливо цінним для нашого дослідження є комплексне вивчення граматичних особливостей перекладу, представлене у роботах вітчизняних науковців В. І. Карабана, В. В. Копілова, І. В. Корунця, Н. Ф. Гладуш, А. Г. Гудманяна та ін. Однак вивчення граматичних аспектів при відтворенні тексту оригінальної науково-технічної літератури авіаційної тематики на сьогодні не є цілком завершеним питанням.

На думку провідних лінгвістів [2; 3; 4; 5; 6] правильний аналіз граматичної будови іншомовних речень, розпізнання та переклад різних граматичних форм та конструкцій, побудова висловлювання відповідно до норм мови, жанру і стилю перекладу є обов'язковою умовою адекватного перекладу англомовних науково-технічних текстів, оскільки саме граматики найповніше відображає специфіку мови. Важко знайти відповідник граматичної форми не знаючи перекладного відповідника певного граматичного елемента. В. І. Карабан [1] виокремлює такі групи граматичних труднощів перекладу англомовних науково-технічних текстів:

- труднощі, зумовлені розбіжностями в будові мов;
- труднощі, пов'язані з різним обсягом змісту подібних у двох мовах форм і конструкцій;
- труднощі, спричинені наявністю граматичних явищ у мові тексту оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних явищ мови перекладу;

- труднощі, пов'язані з граматичними явищами, що мають різні частотні характеристики та викликані розбіжностями в мовностилістичних нормах текстів мовами оригіналу й перекладу.

Метою представленої статті є визначення особливостей передачі граматичних структур при перекладі англомовних науково-технічних текстів авіаційної тематики на українську мову та дослідження особливостей їх відтворення на основі компаративне аналізу граматичної будови англійської та української мов. Матеріалом для дослідної роботи обрано технічні англомовні тексти авіаційної тематики та технічні тексти керівництва по обслуговуванню і експлуатації літаків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявність відмінностей у лексичному та граматичному складі української та англійської мов є причиною проблем, які виникають у процесі здійснення перекладу. Найбільший комплекс граматичних проблем перекладу пов'язаний із розумінням синтаксичної структури та морфологічного складу речень як мовних елементів.

Наприклад в українській мові відсутні артиклі, герундій, часи груп Continuous та Perfect, складні підметові та додаткові інфінітивні конструкції. Натомість в англійській мові немає дієприслівників, категорії роду іменників і прикметників, форма родового відмінку українського іменника відповідає англійській прийменниково-іменниковій конструкції “of+N” або формі загального відмінку іменника в препозиції до іншого іменника, що пояснює різний за обсягом переклад у порівнювальних мовах. Форми однини і множини іменника у порівнювальних мовах теж мають низку відмінностей. Значної уваги заслуговують особливості відтворення прислівників на -ly, що зумовлені проблемою визначення їх функції в реченні – детермінанта чи обставини. При відтворенні контекстуальних значень означеного та неозначеного артиклів у ролі українських еквівалентів артиклів, використовуються синтаксичні (порядок слів – препозиція і постпозиція підмета стосовно присудка), морфологічні (заміна форм однини англійських іменників формами множини українських іменників) та лексико-граматичні (займенники, числівники, прикметники) мовні засоби.

Синтаксична система англійської мови, на відміну від української, ґрунтується на фіксованому порядку слів у розповідному реченні: підмет з пояснювальними словами → присудок з пояснювальними словами → додаток → обставини, що пояснюється відсутністю відмінків, а відтак вимагає зміни структури речення при перекладі: (*The combustion process must proceed evenly and continuously, so that the constant temperature distribution at the combustor outlet may be provided.* – *Процес згорання палива має проходити рівно та безперервно, забезпечуючи розподіл постійної температури на виході з камери.*). Питальні та заперечні речення мають допоміжні дієслова, які відсутні в українській мові: (*What engines are used in helicopters?* – *Які двигуни використовуються в гелікоптерах? Gas turbine engines do not operate on the jet thrust.* – *Газотурбінні двигуни не працюють на реактивній тязі.*). Суттєві труднощі при перекладі викликає те, що допоміжні дієслова можуть виконувати функцію смислових: to do; to have. Однак, зустрічаються речення в яких відсутній підмет. Такі речення виражають інструкцію, команду та починаються з присудка (*Extend the landing gear.* – *Випустіть шасі.*).

У науково-технічних текстах переважають прості речення для визначень понять чи опису їхніх властивостей в простих двоскладних реченнях із складеним присудком, який складається з дієслова-зв'язки (головним чином to be) та іменної частини (предикатива): (*The wing is the principal unit of the airplane to provide lift.* – *Крило є основною частиною літака, яка забезпечує підйомну силу.*).

При здійсненні граматичного читання, з метою визначення змісту речення, важливе адекватне розуміння його синтаксичної структури. Перш за все, розпізнається присудок, основними ознаками якого є допоміжні дієслова (have, has, shall, will, would); модальні дієслова (can, could, may, should); закінчення смислового дієслова (-es, -s, -ed, -ing); прислівники (usually, recently, often, since, last time). Найбільш вживаною формою присудка є сполучення модального дієслова та смислового дієслова у відповідній формі, наприклад: *Engine failure may be caused by improper engine operation.* – *Причиною відмови двигуна може бути його неправильна експлуатація.* *Spars are used to carry the main wing load.* – *Лонжерони використовуються щоб нести основне навантаження крила. Дієслово несе основне функціональне навантаження при оформленні висловлювань.*

В англomовних текстах авіаційної тематики часто вживається конструкція *there is*, особливий вид присудка – зворот наявності, який перекладається на українську мову як *є, існує, розташований, лежить*. Наприклад: ***There was a bird ingestion into № 2 engine at 200 feet.*** – На висоті 200 футів сталося попадання птаха в двигун № 2. ***There are the following engine failure warning indicators: low oil level warning indicator, engine overheat warning indicator, chips-in-oil warning indicator.*** – Існують такі аварійні сигналізатори відмови двигуна: сигналізатор мінімального рівня масла, сигналізатор перегріву двигуна, сигналізатор наявності металевих фрагментів в мастилі.

Підметом в англійській мові найчастіше виступає:

- іменник (***The centrifugal compressor rotor is mounted by means of two bearings: the ball bearing and the roller bearing.*** – Ротор відцентрового компресора монтується на двох підшипниках: кульковий та шариковий);

- герундій, який не має аналогів у інших мовах, а тому унеможливує здійснення дослівного перекладу та вимагає застосування комплексних лексико-граматичних трансформацій. При цьому стилістичні норми української мови не порушуються, а сутність англійських граматичних утворень повністю передається (***Burning results in the release of heat.*** – У результаті згорання виділяється тепло);

- інфінітив (***To anchor the flame and secure complete combustion means to produce a strong reverse flow of heated air and gas.*** – Стабілізація полум'я та забезпечення повного згорання означає створення сильного зворотного потоку гарячого повітря та газів.). Варто акцентувати увагу на тому, що в англійській мові лише дві форми інфінітиву *Indefinite Infinitive Active (to repair)* та *Indefinite Infinitive Passive (to be repaired)* мають відповідні форми в українській мові, що спричиняє проблеми при їх відтворенні на мову перекладу;

- інфінітивний зворот (***They are reported to have installed engine.*** – Повідомили, що вони встановили двигун).

Визначено, що, здебільшого, підметом у науково-технічних текстах виступають іменники – терміни чи термінологічні групи (***Trim tabs are used to correct any tendency of the airplane to abnormal attitude of flight.*** – Тримери використовуються для виправлення будь-якої тенденції літака до відхилення від потрібного положення в польоті. ***The third-stage turbine nozzle serves the same purpose as the other nozzles.*** – Сопловий апарат третього ступеня виконує ті ж самі функції, що і всі інші соплові апарати).

Після визначення та перекладу граматичної основи речення перекладають другорядні члени речення.

На відміну від стилю української науково-технічної літератури авіаційної тематики, в англomовних текстах означеного типу переважають особові форми дієслова, тоді як українському стилю характерні безособові та неозначено особові звороти: (***You might find some errors in this wing type.*** – Можна знайти помилки в цьому типі крила. ***We know gas turbine engines are widely used in civil aviation.*** – Відомо, що газотурбінні двигуни широко використовуються в цивільній авіації).

Широке використання форм дієслів у пасивному стані в текстах означеного типу пояснюється тим, що основна увага спрямована на опис та пояснення процесів, а не на виконавця (***The cables are guided through fair-leads and over pulleys.*** – Троси приводяться в дію за допомогою вивідних трубок і шківів). В українській мові пасивний стан використовується значно рідше.

Важливо пам'ятати, що в англійській мові в текстах описового характеру майбутній час використовується для вираження дій, які відбуваються постійно, регулярно. Переклад таких речень на українську мову здійснюється теперішнім часом, іноді з відтінком модальності: (***Combustion process will take place in the combustion chamber.*** – Процес згорання відбувається в камері згорання. ***The composite materials will reduce weight by 70 %.*** Композитні матеріали зменшують вагу конструкції на 70 %).

Визначальною рисою літератури означеної тематики є введення атрибутивних груп до означувального терміну за допомогою слів *type, of the type, design, grade*, наприклад: ***light-weight design units*** – блоки полегшеної конструкції.

В англійських технічних текстах авіаційної тематики часто використовуються еліптичні конструкції (пропуск окремих компонентів), переклад яких може викликати труднощі: *injection engine* – слід перекладати не «двигун з уприскуванням», а «двигун з уприскуванням палива» (*fuel injection engine*); *solid engine* – не «твердий двигун», а «ракетний двигун з твердим паливом» (*solid propellant engine*).

Інверсія, як граматичний засіб вираження емпізи, використовується в англійських технічних текстах з метою логічного виділення окремих смислових елементів: *Not only does this panel provide stiffness or additional strength, it is the place where some component is attached.* – Ця панель не тільки забезпечує жорсткість та додаткову міцність; вона є місцем, куди прикріплюється будь-який компонент.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. У статті здійснено спробу визначити граматичні особливості у контрастивно-перекладознавчому аспекті на матеріалі текстів англійської авіаційної науково-технічної документації. Стиль сучасної англійської науково-технічної літератури авіаційної тематики базується на нормах англійського писемного мовлення, одною із специфічних характеристик якого в граматичному аспекті є використання пасивних, безособових та неозначено-особових конструкцій. Наведені вище приклади перекладу речень з англійської мови на українську слугують переконливим доказом того, що процес здійснення адекватного перекладу вимагає таких типів граматичних трансформацій як перестановка, заміна, додавання та опущення, сутність яких полягає у зміні структури речення, а також змінах синтаксичного та морфологічного характеру. До граматичних трансформацій відносять частковий незбіг пасивної конструкції, частковий незбіг форм інфінітива, деякі розбіжності у вираженні модальності то що. Наявність відмінностей у лексичному та граматичному складі української та англійської мов пояснює невелику кількість речень мови оригіналу, які перекладаються повними еквівалентами мови перекладу та різний за обсягом переклад у порівнювальних мовах.

Грунтовний граматичний аналіз англійських технічних текстів авіаційної тематики дозволяє встановити синтаксичні функції слів речення і синтезувати смислові значення всього речення.

Оскільки граматику тісно пов'язана з лексикою, то значна кількість перекладацьких трансформацій носить змішаний характер, тобто при перекладі необхідно одночасно здійснювати як лексичні, так і граматичні зміни. Саме тому подальшою перспективою наукового пошуку в обраному напрямку може бути дослідження лексичних трансформацій, які застосовуються при перекладі англійської науково-технічної літератури авіаційної тематики та становлять важливі проблеми перекладу означеного виду текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської науково-технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
2. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу / Т. Р. Кияк. – В. : Нова книга, 2006. – 240 с.
3. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: підручник / А. Я. Коваленко. – К. : Інкос, 2002. – 317 с.
4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов – К. : Вища шк., 1982. – 345 с.
5. Мушніна О. О. Граматичні особливості українського перекладу англійської науково-технічної та художньої прози: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : 10.02.16 / Мушніна Олена Олександрівна. – К., 2006. – 20 с.
6. Пумпянский А. Л. Введение в практику перевода научной и технической литературы на английский язык / А. Л. Пумпянский. – М.: Наука, 1965. – 304 с.
7. Ткачева Л. Б. Перевод английской научно-технической литературы / Л. Б. Ткачева. – Омск: Омский государственный технический университет, 2003. – 139 с.

Глушаница Н. Особенности грамматического перевода англоязычной научно-технической литературы авиационной тематики (на примере технических текстов руководства по обслуживанию и эксплуатации самолётов).

В статье представлены компаративный анализ грамматических систем английского и украинского языков на материале текстов англоязычной авиационной научно-технической документации. Выделены группы грамматических трудностей перевода англоязычных научно-технических текстов. Определены особенности передачи грамматических структур при переводе

англоязычных научно-технических текстов авиационной тематики на украинский язык. Определено, что главный комплекс грамматических проблем перевода связан с пониманием синтаксической структуры сравниваемых языков и морфологического состава предложений как языковых элементов. Особое внимание уделено исследованию таких типов грамматических трансформаций как перестановка, замена, добавление и опущение, сущность которых заключается в изменении структуры предложения. Поскольку грамматика тесно связана с лексикой, то значительное количество переводческих трансформаций имеет смешанный характер, то есть при переводе необходимо одновременно осуществлять как лексические, так и грамматические изменения.

Доказано, что перевод научно-технической литературы авиационной тематики целесообразно рассматривать с позиций языкознания и технических дисциплин, поскольку качество перевода определяется его лингвистической, терминологической и профессиональной правильностью.

Ключевые слова: научно-технический текст, адекватный перевод, грамматические трансформации, авиационная терминология, грамматические структуры.

Glushanytsia N. Peculiarities of Grammatical Translation of English-Scientific and Technical Aviation Literature (on the example of technical texts from aircraft maintenance manual).

The paper presents comparative analysis of English and Ukrainian grammatical systems on the material of English aviation scientific and technical documentation. The groups of grammatical difficulties of translation of English scientific and technical texts have been distinguished. The features of grammar structures translation from English into Ukrainian have been defined. It has been determined that the most complex grammatical translation problem is proper understanding of syntactic structure of compared languages and morphological structure of sentences as language elements. Particular attention is paid to research of the following types of grammatical transformations such as transposition, substitution, addition and omission, the essence of which is to change the structure of the sentence. Since grammar is closely related to vocabulary, a considerable amount of translation transformations is mixed, that is, both lexical and grammatical changes should simultaneously be performed in the process of the translation.

It has been proved that translation of scientific and technical aviation literature should be considered from the standpoint of linguistics and technical subjects because translation quality is determined by its linguistic, terminological and professional accuracy.

Key words: scientific and technical texts, adequate translation, grammar transformation, aviation terminology, grammatical structures.

Natalia Ivanytska
(Vinnytsia)

УДК 81'255.2:629.73

**CORRELATION BETWEEN TRANSLATION AND LINGUISTIC STUDIES:
CURRENT APPROACHES**

One major goal of this paper is to analyse the interrelationships between linguistics and translation, and clarify how they benefit from each other. One reason for the relative separation between the two fields is, perhaps, the domination of formal approaches to language study for a considerable period of time. But, with the spread of functional linguistics in the last three decades, there have been growing hopes for establishing links between linguistics and translation studies. Accordingly, the discussion, in the present study, proceeds primarily from the importance and necessity of correlation between Translation Studies and Linguistics. The paper also focuses on the current tendencies of narrowing the gap between theory and practice in Translation Studies thanks to work being done in several different but related areas of discourse studies, pragmatics and semantics, cognitive and comparative linguistics. It is emphasised that in the course of its development, the focus of Translation Studies has, thus, shifted markedly from linguistic towards contextual and cultural factors which affect translation.

Key words: Translation Study, Linguistics, communication across languages, equivalence.

Introduction. One of the goals of the present study is to consider the impact of linguistics on the work of the translator and vice versa, and to look for areas where the theoretical study of language